

Zielińska, Grażyna

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej województwa płockiego

Notatki Płockie 37/1-150, 40-45

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- rozliczenie akordowe na podstawie katalogów norm pracy lub norm zakładowych,
- rozliczanie akordowe z robocizny kosztorysowej.

System składa się z następujących podstawowych modułów:

- kartoteka kadrowa pracowników,
- kartoteka ewidencji godzin i czasu nieprzepracowanego,
- baza norm akordowych,
- moduł sporządzania i rozliczania kart pracy,
- moduł wydruków dokumentów.

Kartoteka kadrowa zawiera podstawowe informacje o pracowniku wykorzystywane przy sporządzaniu dokumentów płacowych. Identyfikatorem pracownika jest jego numer ewidencyjny. System przechowuje wszystkie informacje o zmianach stawki osobistej zaszerzegowania pracownika.

Każdemu, nowo wprowadzonemu do ewidencji pracownikowi system automatycznie zakłada kartotkę godzinową, gdzie przechowywane są informacje o czasie pracy w danym dniu, godziny nadliczbowe, urlopy, chorobowe, nieobecności i wszystkie inne możliwe spotykane przypadki związane z czasem nieprzepracowanym.

Baza norm akordowych zawiera wszystkie opracowane przez Resortowy Ośrodek Normowania Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych Katalogi Norm Pracy wykorzystywane przy rozliczaniu pracowników w systemie akordowym. Wprowadzone mogą być również katalogi branżowe oraz normy zakładowe. Baza zawiera normy czasu oraz szczegółowe opisy wykonywanych robót. Identyfikatorem jest tutaj odpowiedni numer pozycji katalogu. Katalogi można przeglądać jak również drukować ich zawartość. System przechowuje obowiązujące w danym miesiącu stawki akordowe w poszczególnych kategoriach zaszerzegowania, a więc znane są w każdej chwili stawki akordowe z poprzednich miesięcy wszystkich pozycji katalogów.

Moduł sporządzania umów akordowych wykorzystywany jest w przypadku rozliczania pracowników w systemie akordowym lub dniówki zadaniowej w oparciu o katalogi norm zawarte w bazie normatywnej. Możliwe jest sporządzanie tych dokumentów zarówno przed przystąpieniem pracowników do pracy jak również po jej wykonaniu. Identyfikatorem umowy jest numer ewidencyjny pracownika, jego nazwisko i imię oraz numer tej umowy automatycznie ustalany przez system. W sporządzonym dokumencie istnieje możliwość dokonywania wszelkich korekt i zmian jak: dopisywanie pozycji, skreślanie, zmiana ilości wykonywanych jednostek obmiaru. Możliwe jest również przenoszenie tych dokumentów z jednego miesiąca na drugi.

Moduł sporządzania kart pracy jest podstawowym modułem w systemie rozliczania pracowników i zawiera wiele unikalnych rozwiązań dających w końcowym efekcie przejrzyste dokumenty w postaci wydruku. Zawiera wbudowany kalendarz, który automatycznie zaznacza wszelkie dni wolne od pracy (niedziele i święta) występujące w poszczególnych miesiącach roku.

Praca polega tu na ustaleniu składu brygady roboczej i wpisaniu w poszczególne dni miesiąca ilości godzin przepracowanych lub informacji o czasie nieprzepracowanym. Wyróżnikiem karty pracy jest numer ewidencyjny i nazwisko osoby na które została wystawiona oraz jej numer automatycznie nadawany przez komputer. Jeżeli na ten sam numer wystawione było zlecenie robocze, komputer dokonuje korelacji tych dokumentów. Nazwisko pracownika znajdować się może na wielu kartach pracy w zależności od miejsca czy obiektu jego zatrudnienia. Wyróżnikiem karty pracy jest również szyfr obiektu, którego dotyczy co pozwala na ewidencjonowanie robocizny na poszczególne obiekty. Nie jest możliwe sporządzenie różnych dokumentów płacowych tego samego pracownika na ten sam dzień np. zwolnienie chorobowe i dniówka z przepracowanymi godzinami. Przy zakończeniu sprawozdawczości płacowej z danego miesiąca system również automatycznie informuje o wszystkich przypadkach, w których pracownikowi brakuje godzin pracy, jeżeli w tych dniach nie wstawiona była informacja o czasie nieprzepracowanym (urlopy, zwolnienia itp.)

Przy sporządzeniu karty pracy należy dokonać jej rozliczenia. Jeżeli system odnajdzie umowę akordową odpowiadającą danej karcie pracy rozliczenie następuje według tej umowy. W innych przypadkach rozliczana jest karta według przepracowanych godzin i stawek osobistej zaszerzegowania pracowników. Dodatki brygadzystowskie, godziny nadliczbowe rozliczane są automatycznie. Inne dodatki do płac jak: premia, dodatki za warunki szkodliwe itp. według zadeklarowanych wartości. Możliwe są wszelkie korekty w sporządzonych kartach pracy jak również wielokrotne ich rozliczanie w różnych wariantach. Po sporządzeniu wszystkich dokumentów płacowych lub w trakcie ich sporządzania możliwe jest uzyskiwanie wszelkiego rodzaju zestawień i analiz jak: zestawienia płac na poszczególne obiekty, zestawienia zarobków według ich wartości, czy zestawienie płac w przeliczeniu na przepracowaną godzinę. Po sporządzeniu wszystkich dokumentów płacowych istnieje możliwość skopiowania ich na dyskietkę i dostarczenia do właściwej komórki przedsiębiorstwa w celu sprawdzenia i przeniesienia danych do centralnego systemu płacowego.

Automatyczne sprawdzanie polega na:

- porównaniu danych osobowych pracownika i jego stawki z danymi zawartymi w centralnej kartotece przedsiębiorstwa,

- sprawdzenie poprawności kalendarza pracy obowiązującego na dany miesiąc (wolne soboty),
- sprawdzenie zgodności norm i cen zawartych w umowach akordowych danymi z centralnej kartoteki norm i cen,
- sprawdzenie czy nie zaszło podwójne wystawienie dokumentów dla pracownika na ten sam dzień przez różne jednostki organizacyjne.

Wykryte nieprawidłowości mogą być w komórce sprawdzającej usunięte. Możliwe jest również dokonywanie wszelkich koniecznych zmian w dokumentach płacowych. Wszystkie informacje dotyczące wynagrodzenia pracownika i czasu pracy są przechowywane w centralnej kartotece przedsiębiorstwa przez cały rok, a po zarchiwowaniu dowolny okres. Możliwe jest więc sporządzanie wszelkiego rodzaju

analiz i wykazów w skali przedsiębiorstwa. Centralna kartoteka czasu przepracowanego pozwala na bardzo szybkie uzyskanie najbardziej miarodajnych informacji dotyczących danego pracownika takich jak: ilości godzin przepracowanych w danym dniu roku, nazwy jednostki organizacyjnej i numeru karty pracy, na której te godziny są wyszczególnione oraz informacji o czasie nieprzepracowanym (urlopy, zwolnienia chorobowe, nieobecności itp.).

Po kontroli dane przenoszone są do systemu płacowo-kadrowego gdzie podlegają dalszemu uzupełnieniu jak: wyliczenie należności za zwolnienia chorobowe, urlopy, dodatki za staż pracy itp. oraz następuje wydrukowanie list płac.

WYNIKI INWENTARYZACJI PRZYRODNCZEJ WOJEWÓDZTWA PŁOCKIEGO

Od 1990 roku w województwie płockim prowadzone są prace w zakresie inwentaryzacji przyrodniczej środowiska. Temat został podjęty przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w związku z pismem Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa skierowanym do Wojewody Płockiego. Wiodącą rolę w prowadzeniu badawczych prac terenowych miał dotąd Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska w Płocku (po reorganizacji, od listopada 1991 roku - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska). Ponadto w rozpropagowaniu idei i zasad powszechnej inwentaryzacji zwrócono się o pomoc do innych instytucji i organizacji społecznych. Korzystano z informacji i doświadczenia osób znających teren. Istotny wkład wniosły tu zwłaszcza Nadleśnictwa Płock, Łąck i Gostynin, a także Zarząd Wojewódzki Ligi Ochrony Przyrody.

W Polsce idea powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej środowiska zrodziła się w 1985 roku w Komitecie "Człowiek i Środowisko" przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, a jej program był potem przedmiotem wielu dyskusji. W okresie powojennym nie podejmowano w kraju żadnych prac mających na celu inwentaryzację obszarów, obiektów i organizmów żywych, które należałoby objąć ochroną. Ukazujące się publikacje, katalogi i albumy przedstawiały jedynie już istniejące na danym terenie formy ochrony przyrody.

Istotą obecnie podjętych prac inwentaryzacyjnych jest perspektywicznie widziana analiza terenu. Chodzi o zabezpieczenie obszarów działań będących w gestii Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Należy podkreślić, że płockie, podobnie zresztą jak wiele innych województw w Polsce, nie jest dotąd rozpoznane w stopniu umożliwiającym zabezpieczenie najcenniejszych fragmentów jego przyrody. W znacznie lepszej sytuacji pod tym względem są województwa posiadające ośrodki naukowe o przyrodniczych kierunkach badawczych i dydaktycznych, jak chociażby sąsiednie: stołeczne warszawskie, łódzkie i toruńskie, posiadające ośrodki uniwersyteckie.

Artykuł sygnalizuje podjęcie tematu inwentaryzacji przez województwo płockie i stanowi prezentację z konieczności tylko niektórych jej rezultatów.

I. Ochrona krajobrazu

Nowocześnie pojmowana ochrona przyrody na znaczącym miejscu stawia zagadnienia przyrodnicze w ujęciu przestrzennym. Dąży się do utworzenia w Polsce Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów

Chronionych, w którym centra stanowiłyby parki narodowe oraz parki krajobrazowe powiązane we wspólny system siecią obszarów chronionego krajobrazu. Zakłada się, że prawną ochroną krajobrazu zostanie objęte około 30% terytorium kraju.

Jako jeden z pierwszych w Polsce, już w 1979 roku został utworzony Gostyński-Włocławski Park Krajobrazowy na terenie województw płockiego i włocławskiego. Wkrótce też została opracowana koncepcja kompleksowej ochrony krajobrazu województwa (1), zatwierdzona jednakże dopiero w czerwcu 1988 roku uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Płocku. Koncepcja ta prezentowana była na łamach "Notatek Płockich" w numerze 3 z 1983 roku. Przewiduje ona waloryzację województwa i wydziela atrakcyjne tereny, wiążąc je we wspólny system. Na mocy wspomnianej uchwały utworzono Brudzeński Park Krajobrazowy wokół dolnego odcinka Skrzy Prawej oraz następujące obszary chronionego krajobrazu: "Nadwiślański", "Gostyński-Gąbiński", "Przyrzeczcie Skrzy Prawej", "Dolinę Skrzy Lewej", "Dolinę Przysowy", "Pradolinę Warszawsko-Berlińską" oraz "Równinę Raciąską". Uchwała ustala jednocześnie sposób gospodarowania na tych terenach w postaci zakazów, nakazów i ograniczeń. Granice terenów chronionych mają uzgodniony przebieg w sąsiednich województwach, stanowiąc tym samym fragment Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych Polski.

Należy uznać, że system ochrony krajobrazu województwa płockiego odznacza się spójnością i posiada uwarunkowania przyrodnicze. W ramach prowadzonych prac inwentaryzacyjnych ograniczono się zatem do akceptacji tego systemu. Nie proponowano korekty granic, sporządzono jedynie szczegółowy ich opis.

W perspektywie pojawiła się możliwość powołania jeszcze jednego parku krajobrazowego w województwie. Potrzeba zachowania w stanie niezmiennym doliny Wisły była przyczyną wysunięcia przez Instytut Zoologii PAN koncepcji utworzenia Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego. Utworzenie parku w dolinie Wisły na odcinku od ujścia Sanu do Płocka pozwoliłoby prowadzić rozsądną i spójną strategię w zakresie ochrony wartości środowiska przyrodniczego kilku województw. Obecnie status tego terenu jako obszaru chronionego krajobrazu nie w pełni zabezpiecza interesy przyrody.

Nie uregulowany środkowy odcinek Wisły stanowi, ze względu na unikalne siedliska i zamieszkujące

je zespoły ptaków, teren o wyjątkowych walorach przyrodniczych w skali Europy. Wyspy i piaszczyste ławice stanowią trwałe ostoje lęgowe rzadkich i prawie chronionych gatunków, jak rybitwy zwyczajne *Sterna hirundo*, rybitwy białoczelne *Sterna albifrons*, sieweczki rzeczne *Charadrius dubius* i obrożne *Charadrius hiaticula*, mewy pospolite *Larus canus*, mewy śmieszki *Larus ridibundus*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos* oraz inne (2), (3).

Utworzenie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego wydaje się projektem trudnym i kontrowersyjnym. Należy liczyć się zwłaszcza z silnym oporem ze strony środowiska hydrotechników. Doprowadzenie do utworzenia parku byłoby potwierdzeniem, że głoszona obecnie zasada ekorozwoju jest nie tylko deklaracją, lecz stała się nadrzędną zasadą w rozwoju kraju.

Na podkreślenie zasługuje, że dolina Wisły oraz dolina Bzury i Neru (obszar chronionego krajobrazu Pradolina Warszawsko-Berlińska) to w województwie najważniejsze i największe ośrodki koncentracji awifauny. Pod tym względem należą też do najciekawszych w kraju oraz w Europie i spełniają kryteria międzynarodowej konwencji "Ramsar" utworzonej dla zabezpieczenia terenów podmokłych, będących środowiskiem życia ptaków wodno-błotnych. Polska należy do stron-sygnatariuszy tej konwencji, co powinno obligować do ochrony tych siedlisk. Tymczasem pogłębiono koryto Bzury powodując przesuszenie okolicznych torfowisk. W korycie Wisły prowadzi się natomiast prace regulacyjne zmierzające do likwidacji płyczn oraz wysp i niszczenia bogatych ostoi ptaków podlegających ochronie gatunkowej.

II. Ochrona rezerwatowa

Wytypowanie terenów dla sukcesywnego tworzenia racjonalnej sieci rezerwatów przyrody pozostaje jednym z ważniejszych celów prac inwentaryzacyjnych. Jako rezerваты kwalifikowane są tereny z gładnymi już w Polsce zbiorowiskami roślinnymi, cenną florą i fauną. Tereny te charakteryzujące się znacznym stopniem naturalności, należy wyłączyć z planów zainwestowania terenu, zwłaszcza zaś z programów melioracji. Dziś już wiadomo, że zachowanie różnorodności gatunków, a co za tym idzie bogatej puli genowej, jest koniecznym warunkiem zachowania życia na planecie Ziemi. Przeobrażenie terenów pod wpływem gospodarki człowieka powoduje, że coraz większą liczbę gatunków cechuje występowanie wyspowe, czyli ograniczone do niewielkich powierzchni, znacznie oddalonych od siebie. Konsekwencją tego jest tzw. efekt wyspowy, który zgodnie z prawami genetyki prowadzi do wymierania gatunków. Aby temu zapobiec należy zachować różnorodność przyrodniczą środowiska, unikać wielkopowierzchniowych monokultur i kompleksowych odwodnień, nadać priorytet ochronie rezerwatowej.

W województwie plockim istnieje 20 rezerwatów przyrody, zaś w ministerstwie pozostają wnioski o utworzenie dwóch następnych. Rezerваты te chronią

przede wszystkim ekosystemy leśne. Obecnie należy podjąć działania o objęciu ochroną także innych ekosystemów: wodnych, torfowiskowych, łąkowych, fragmentów muraw stepowych itp. Niektóre z tych terenów, jako rezultat inwentaryzacji, wymagają tu choćby krótkiego omówienia.

"Jezioro Szczawińskie" gmina Szczawin Kościelny

W granicach przyszłego rezerwatu powinno znaleźć się zarastające jezioro wraz z otaczającymi je terenami bagien i torfowisk. Głównym motywem utworzenia rezerwatu jest potrzeba ochrony bogatej awifauny. W wyniku przeprowadzonych badań ornitologicznych na jeziorze Szczawińskim i w jego sąsiedztwie stwierdzono występowanie m.in. rycyka *Limosa limosa*, kszyka *Gallinago gallinago*, krwawodzioba *Tringa totarius*, krakwy *Anas strepera*, cyranki *Anas querquedula*, bąka *Botaurus stellaris*, bączka *Ixobrychus minutus*, podgorzałki *Aythya nyroca*, rybitwy zwyczajnej *Sterna hirundo*, rybitwy czarnej *Chlidonias niger*, kureczki nakrapianej *Porzana porzana*, kureczki zielonki *Porzana parva*, perkozka *Tachybaptus ruficollis*, remiza *Remiz pendulus*, zimorodka *Alcedo atthis*, łabędzia niemego *Cygnus olor*, błotniaka stawowego *Circus aeruginosus* i błotniaka zbożowego *Circus cyaneus*. Widziano tu także w przelotach czaplę białą *Egretta alba*, która na naszych terenach stanowi dużą atrakcję. Teren jeziora Szczawińskiego posiada opracowaną dokumentację przyrodniczą (4), którą obecnie należy uzupełnić i poszerzyć o uzyskane w ostatnim czasie dane ornitologiczne.

"Silne Błota" gmina Piątek

Cenny ze względów ekologicznych akwen wodny położony wśród zalesionych wydm, należących do leśnictwa Witów, nadleśnictwa Grotniki. Przeprowadzenie przyrodniczych badań terenu "Silnych Błot" będzie traktowane priorytetowo. Ten urokliwy zakątek leży w sąsiedztwie granicy z województwem łódzkim, gdzie przewidziano jeden z wariantów lokalizacji dużego wysypiska śmieci dla Łodzi. Można mieć nadzieję, że wyniki badań terenowych i działania organizacyjne na rzecz utworzenia rezerwatu będą argumentem przeciwko tej lokalizacji.

"Białuty" gmina Gozdowo

Bagno o powierzchni około 80 ha z dominującymi tu zaroślami łozowymi *Salicetum pentandro-cinerea*. Według mapy potencjalnej roślinności Matuszkiewiczza z 1981 roku "Białuty" są potencjalnym zbiorowiskiem olsowym. Wstępne rozpoznanie przyrodnicze (5) wskazuje na interesującą florę, wśród której wyróżnia się chroniona goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe*. Stwierdzono tu też stanowisko fiołka mokradłowego *Viola stagnina*, jedynie tak liczne poza obszarem bagien biebzańskich. Poza tym zanotowano występowanie: storczyków - *Orchis latifolia* i *Orchis incarnata*, wolffii bezkorzeniowej *Wolffia arrhiza*, centurii pospolitej *Centaurium umbellatum*, selernicy żyłkowej *Cnidium dubium*, paproci-

nasiężrzała pospolitego *Ophioglossum vulgatum* oraz innych. Badania florystyczno-fitosocjologiczne tego terenu stanowią temat pracy magisterskiej wykonywanej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

"Wilkówiec" gmina Czerwińsk

Kompleks leśny o dużej wartości przyrodniczej porastający skarpe Wisły w miejscowości Wilkówiec. Zbiorowiska leśne stanowią tu głównie zespoły prądu *Tilio-Carpinetum* z potężnymi dębami i rzadziej sosną w warstwie drzewostanu.

"Wiązówka" gmina Wyszogród

Dolina cieków Strugi i Rębówki z rzadko już w Polsce występującym łęgim jesionowo-wiązowym *Fraxino-Ulmetum.*, a także prądem *Tilio-Carpinetum* porastającym zbocza doliny. Jest to teren stanowiący ostoję zwierząt, w tym bociana czarnego *Ciconia nigra*, zimorodka *Alcedo atthis* i innych

"Skarpa Wisły" miasto Płock

Projekt utworzenia rezerwatu pochodzi z 1956 roku, kiedy to w czasopiśmie "Chrońmy Przyrodę Ojczystą" ukazał się na ten temat artykuł Jerzego Kordakowa (6). W projekcie proponuje się objąć ochroną zbocza nadwiślańskiego przylegające do ulicy Parowa na odcinku Jaru Kazimierza, niemal do rzeki Brzeźnicy, Skarpę na tym odcinku porastają zbiorowiska kserotermiczne, obecnie ubogie i zniszczone, jednak w dalszym ciągu przedstawiające dużą wartość przyrodniczą jako zbiorowiska pierwotne. Walory rezerwatu wzbogacają odsłonięte profile glebowe i jaskinie.

Obecnie w dolnej części projektowanego rezerwatu zakończono prace prowadzone nad zabezpieczeniem skarpy. Problemem pozostaje w dalszym ciągu erozja gleby nasilona przez wydeptywanie "dzikich" ścieżek, a także ogromne zaśmiecenie terenu. Status rezerwatu pozwoli wzmocnić kontrolę w tym zakresie, tym niemniej prace porządkowe władze miasta powinny wprowadzić tu od zaraz.

Poza wymienionymi, jako potencjalne rezerwaty przyrody w trakcie inwentaryzacji wytypowano najbardziej cenne fragmenty obu parków krajobrazowych oraz fragmenty Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Instytut Zoologii PAN przedstawił projekt utworzenia na Wiśle w granicach województwa płockiego sześciu rezerwatów przyrody. Objęłyby one najcenniejsze pod względem ornitologicznym wyspy w nurcie rzeki. Ponadto w terenie starano się odszukać miejsca, które nie spełniają kryteriów utworzenia rezerwatu lecz są interesujące ze względów przyrodniczych, ekologicznych czy krajobrazowych. W nowej ustawie o ochronie przyrody tereny takie określa się jako użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe nadając im niższą rangę niż status prawny rezerwatu.

III. Ochrona gatunkowa

Kolejne z zadań inwentaryzacji to rozpoznanie i dokumentacja w zakresie ochrony gatunkowej roślin

i zwierząt. Umożliwić ma ono podejmowanie działań na rzecz rzeczywistej ochrony gatunków uznanych za prawnie chronione, co jest jednym z podstawowych działań z zakresu konserwatorskiej ochrony przyrody.

Poniżej zaprezentowano wrywkowo najciekawsze rezultaty inwentaryzacji w zakresie ochrony gatunkowej, w tym z grupy ssaków przedstawiono stanowiska bobra i wydry.

Bóbr *Castor fiber* był już w Polsce gatunkiem całkowicie wytępionym, następnie zaś został introdukowany w 1949 roku z terenu Związku Radzieckiego. Od tego czasu bóbr rozprzestrzenił się i zasiedla coraz to nowe, odpowiednie dla siebie siedliska. Dotąd zlokalizowano w województwie płockim 5 stanowisk bobra:

1) okolice wsi Marianka w gminie Gostynin (Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy), dokąd bobry przedostały się wzdłuż rzeki Rakutówki z terenu województwa włocławskiego,

2) dolina Skrwy Prawej w okolicach Nadolnika w gminie Rościszewo, gdzie stwierdza się wyraźne ślady pobytu bobrów w postaci powalonych drzew, odgryzionych gałęzi oraz tam budowanych w nurcie rzeki,

3) ujściowy odcinek Skrwy Prawej w okolicach Cierszewa w gminie Brudzeń Duży (Brudzeński Park Krajobrazowy),

4) przybrzeżne tereny oraz wyspy na Wiśle koło miejscowości Liszyno w gminie Słupno,

5) wyspy na Wiśle przy ujściu Ryksy w okolicach Zakrzewa w gminie Mała Wieś

Wydra *Lutra lutra* - zwierzę bardzo rzadkie na terenie całego kraju, w województwie płockim stwierdzone na Skrwie Prawej powyżej Dwóch Młynów w gminie Sierpc oraz w okolicach Żdziemborza w gminie Brudzeń Duży (Brudzeński Park Krajobrazowy).

Informacje na temat awifauny województwa płockiego można znaleźć zwłaszcza w pracach dotyczących Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej (7), (8), (9), rezerwatów ornitologicznych (4), (10) oraz w materiałach i publikacjach Instytutu Zoologii PAN poświęconych awifaunie Wisły. W inwentaryzacji wykorzystano też obserwacje terenowe Kaźmierczaka i Kaliszewskiego prowadzone w wybranych rejonach województwa i dotyczące gatunków lęgowych, przelotnych i zimujących.

Ze świata awifauny województwa płockiego na szczególną uwagę w skali krajowej zasługują:

- stanowiska bociana czarnego, żurawia i orlika krzykliwego,
- kolonia lęgowa kormorana czarnego,
- torfowisko batalionów i lęg gęsi gęgawej,
- lęg ostrogajada i mewy czarnogłowej na Wiśle,
- prawdopodobne gniazdowanie żołą.

Bocian czarny *Ciconia nigra* jest nielicznym ptakiem lęgowym naszego kraju, zamieszkującym leśne ostępy. W ostatnich latach obserwuje się jednak wzrost jego liczebności.

Zarejestrowane stanowiska bociana czarnego w województwie to:

1) oddział 43, leśnictwo Jastrzębek, nadleśnictwo Łąck (Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy),

2) oddział 100, leśnictwo Brwilno, nadleśnictwo Płock (Brudzeński Park Krajobrazowy) - gniazdowanie do 1990 roku,

3) oddział 79, leśnictwo Sikórz, nadleśnictwo Płock (Brudzeński Park Krajobrazowy),

4) Wiązówka, gmina Wyszogród, w dolinie rzeki Strugi i Rębówki (projektowany rezerwat przyrody),

5) Gąsewo, gmina Bodzanów, koło młyna na Mołtawie,

6) Zdziary Wielkie, gmina Starożyreby,

7) stawy rybne koło Koszelewa, gmina Gąbin,

8) okolice Jeziora Szczawińskiego, gmina Szczawin Kościelny,

9) kompleks lasu koło Borka, gmina Łęczycza,

10) okolice Orłowa i Woli Kałkowej w województwie płockim oraz pobliskie stawy rybne PGR Borów (województwo skierniewickie).

Żuraw *Grus grus* jest ptakiem związanym z bagnistymi terenami, trudno dostępnymi dla człowieka. W Polsce występuje nielicznie i w znacznym rozproszeniu, natomiast w województwie płockim stwierdzono trzy jego stanowiska:

1) okolice Kanału Strzegocińskiego, gmina Witołnia,

2) oddział 43, leśnictwo Jastrzębek, nadleśnictwo Łąck (Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy),

3) oddział 16 i 17, leśnictwo Studzianka, nadleśnictwo Gostynin (Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy).

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina* wyglądem przypomina orła przedniego, lecz jest od niego mniejszy. W Polsce gniazduje bardzo nielicznie. W województwie płockim został stwierdzony jedynie w okolicach Kanału Strzegocińskiego w obrębie Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej.

Na wyspie znajdującej się na Wiśle (Zbiornik Włocławski) przy ujściu Skrwy Prawej została odkryta kolonia lęgowa kormorana czarnego *Phalacrocorax carbo*. W 1990 roku kolonia składała się z 8 gniazd, umiejscowionych wśród drzew razem z kolonią czapli siwej *Ardea cinerea*, liczącej 28 gniazd. Jest to obecnie jedyne na Mazowszu stanowisko tego ptaka związanego silnie z Mazurami.

Projektowany rezerwat ornitologiczny "Stawy Stępowskie" to miejsce gniazdowania batalionów *Philomachus pugnax* jedyne w województwie i jedne z ostatnich w Polsce. Stawy te są też jedynym, poza

Pradolina Warszawsko-Berlińską, stanowiskiem lęgowym gęsi gęgawej *Anser anser*. Dawniej bataliony występowały dość licznie na rozległych torfowiskach w dolinie Bzury. Ostatnia inwentaryzacja awifauny nie potwierdziła już stanowisk batalionów i wykazała jedynie pojedyncze stanowisko gęsi w okolicach Błonia (9).

Mewę czarnogłową *Larus melanocephalus* oraz ostrygajada *Haematopus ostralegus* zalicza się do rzadkości awifaunistycznych wyjątkowo lęgowych w Polsce. W 1982 roku wykryto 3 gniazda mewy czarnogłowej na Wiśle między Zakrzewem a Kępą Polską poniżej Wyszogrodu (11). Natomiast gniazdowanie ostrygajada zostało stwierdzone na Wiśle na wysokości Wykowa.

Żoła *Merops apiaster* zaliczana w Polsce do ptaków skrajnie nielicznych, w województwie płockim obserwowana była dwukrotnie. Widziano ją na urwistych brzegach Wisły w okolicy Brwilna Górnego, a także przy ujściu Skrwy Lewej. Poza tym do płockiego ZOO w 1988 roku dostarczono młodocianego osobnika żoły ze złamanym skrzydłem. Fakty te wskazują na duże prawdopodobieństwo gniazdowania tego gatunku na terenie województwa.

Informacje o występowaniu w województwie płockim rzadkich oraz chronionych roślin są dotąd nieliczne i wyrywkowe. W trakcie prowadzenia prac inwentaryzacyjnych okazało się, że stanowiska podawane w literaturze są w większości nieaktualne lub też trudne do weryfikacji. Głównie źródło informacji na temat flory województwa stanowią dokumentacje istniejących i projektowanych rezerwatów. Z nowszych prac zwraca uwagę publikacja poświęcona florze okolic Płocka i Sierpca (12).

Niezwykle interesujący typ roślinności województwa płockiego stanowią halofity czyli inaczej słonorośla. Jest to grupa roślin o różnej przynależności systematycznej, których występowanie uwarunkowane jest zasoleniem gleby. W Polsce halofity rosną na wybrzeżach Bałtyku oraz w głębi kraju jedynie na bardzo małych powierzchniach w województwach: kieleckim, włocławskim (m.in. Ciechocinek), łódzkim i płockim w pobliżu Łęczycy na torfowiskach Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Jeszcze kilkanaście lat temu stanowiska w pradolinie należały do bogatszych pod względem ilości zespołów i gatunków słonolubnych. Dla ochrony tej roślinności w 1977 roku, na powierzchni ok. 20 ha utworzono rezerwat "Błonie". Halofity należą tu do roślinności ginącej, na co wpłynęło zwłaszcza obniżenie poziomu wody gruntowej wskutek suszy. Znaczący wpływ wywarła też prowadzona na torfowiskach renowacja rowów melioracyjnych, intensywna gospodarka łąkarska i prawdopodobne wystadzanie się wód gruntowych. W samym rezerwacie na giniecie roślinności słonolubnej miało wpływ zaprzestanie ekstenzywnej formy użytkowania terenu jaką jest wypas. Jego zakaz spowodował dominację roślin ekspansywnych, takich jak trzcina czy ostrożeń, które "zagłuszyły" pier-